

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
CZU: 343.221(043.3)

ZECA Ionela-Cerasela

**PERSONALITATEA INFRACTORULUI:
ASPECTE CRIMINOLOGICE**

**Specialitatea științifică:
554.02 – Criminologie**

Autoreferatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2015

Teza de doctorat a fost elaborată în cadrul Catedrei Drept Public a Universității Libere Internaționale din Moldova.

Conducător științific:

MARIȚ Alexandru, doctor în drept, conferențiar universitar

Referenți oficiali:

1. **BUJOR Valeriu**, doctor în drept, profesor universitar
2. **FLOREA Eugen**, doctor în drept, conferențiar universitar

Componenta Consiliului științific specializat:

1. **GLADCHI Gheorghe, președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. **VIZDOAGĂ Tatiana, secretar științific**, doctor în drept, conferențiar universitar
3. **CUȘNIR Valeriu**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
4. **BERLIBA Viorel**, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar
5. **CIOBANU Igor**, doctor în drept, conferențiar universitar
6. **ALECU Gheorghe**, doctor în drept, conferențiar universitar (România)

Susținerea va avea loc la data de 21 decembrie 2015, ora 10.00, în ședința Consiliului Științific Specializat D 30.554.02-01 din cadrul Universității de Stat din Moldova (mun. Chișinău, str. A. Mateevici, 60, bir. 222).

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a CNAA (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la _____.

Secretar științific al Consiliului științific specializat,
dr. conf. Univ. _____

VIZDOAGĂ Tatiana

Conducător științific,
dr., conf. univ. _____

MARIȚ Alexandru

Autor: _____

ZECA Ionela-Cerasela

© Zeca Ionela-Cerasela, 2015

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Actualitatea și importanța problemei abordate rezidă din necesitatea redresării stării de lucruri existente în societatea contemporană, mai ales, în țările care traversează o perioadă complicată de transformări sociale de anvergură, de care au profitat elementele criminale care au declarat un război față de ordinii de drept. În această ordine de idei, o importantă problemă metodologică, epistemologică și practică o reprezintă actualmente necesitatea sporirii luptei cu criminalitatea prin intermediul studierii personalității infractorului pe motiv că perioada de tranziție prin care trece RM a devenit o sursă puternică de schimbare și dezorientare normativă, de răsturnare a vechii „ordini sociale”, care nu poate să nu afecteze în mod profund semnificațiile contextului normativ, împiedicând, o îndelungată perioadă de timp, pe indivizi să se orienteze în acțiunile și conduitele lor după repere certe. În anul 2013 rata infracționalității a constituit 107 infracțiuni înregistrate la 10 mii locuitori, față de 72 infracțiuni în anul 2009. Totodată, în 2013 comparativ cu 2009 au fost înregistrate cu 37% mai multe infracțiuni puțin grave, iar numărul infracțiunilor ușoare s-a dublat în acești ani. Această starea de anomie conduce la suspendarea temporară a funcționalității vechilor reglementări și pune în evidență tendințele antinormative. Retorica ce domină astăzi în acest sens, indică faptul că se discută la general despre profunda stare de anomie din societate, dar nu se cercetează activ și constructiv procesul de investigare temeinică și raționalizare a fenomenului criminalității și a personalității criminale pentru a evita eșecurile tranziției. Prin urmare, un imperativ al societății contemporane, în general, și a situației în care se află RM, în special, îl reprezintă profilaxia și combaterea adecvată a criminalității, necesitatea sporirii eficienței luptei cu ea, însă pentru aceasta este necesară cunoașterea personalității infractorului. În cadrul tuturor științelor factorul uman are o importanță deosebită. Studiind fenomenele sociale noi nu putem să facem abstracție de problema personalității umane, deoarece omul este, după expresia plastică a filosofului Protagoras din Grecia Antică, „măsura tuturor lucrurilor”, baza tuturor evenimentelor ce se petrec în societate.

În ultimul timp, în contextul reformei judiciare și de drept, care se produce în statele postcomuniste, legislația penală a cunoscut transformări substanțiale impuse de noile realități sociale și economice, precum și tendința de a ajusta legislația la principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional. Eficacitatea combaterii și prevenirii infracțiunilor este strâns legată de promptitudinea cu care organele specializate ale statului intervin și trag la răspundere penală pe cei vinovați de săvârșirea infracțiunii. În opinia noastră, este destul de actual un studiu complex, interdisciplinar al particularităților corelației și interacțiunii factorilor de reglementare socială prin prisma concepțiilor și noțiunilor criminologice, care ne va permite a elucida și fundamenta conceptul personalității infractorului pentru a putea contracara și preveni criminalitatea din societate.

Sarcinile aprecierii personalității infractorului este de a găsi acele corespondente dintre cauzalitatea anumitor tipuri și categorii de infracțiuni și tipurile de infractori care le-au comis. În acest context apare problema motivației infracționale, precum și bază psihologică pe care o presupune infractorul și reacția sa în raport cu comiterea infracțiunii în diferite situații ale vieții sociale. Ceia ce în viziunea noastră constituie un aspect important pentru individualizarea răspunderii și a pedepsei, dar poate constitui și o bază pentru individualizarea legală și de aplicare în mod adecvat a legii

penale.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Evaluarea gradului de studiere a temei investigate permite a afirma că problematica complexă a personalității infractorului urmează a fi supusă unor cercetări continue. Or, dezvoltarea relațiilor sociale permite a deduce și realitatea modificărilor admise și în raport cu anumite trăsături ale personalității infractorului.

Reieșind din faptul că în literatura juridică din RM nu sunt surse suficiente cu privire la subiectul tratat în această lucrare, s-a apelat preponderent la sursele originale din străinătate (România, Federația Rusă, Europa apuseană). Bazele teoretice ale investigației le-au constituit lucrările iluștrilor juriști, criminologi, psihologi și psihiatri autohtoni: Gh. Gladchi, V. Bujor, I. Ciobanu, M. Bîrgău, O. Bejan, E. Florea, O. Rotaru, V. Troenco, M. Plămădeală, A. Nacu, S. Rusnac etc.; români: T. Pop, T. Amza, T. Butoi, N. Giurgiu, Gh. Mateuș, N. Mărgineanu, Gh. Nistoreanu, V. Ursa; O. Pop, C. Păun, T. Medeanu, R. Stănoiu, I. Oancea, T. Bogdan, H. Oprean, S. Rădulescu, D. Banciu; apuseni: D. Clemer, J. de Clerck, S. Freud, D. Hopokinsm, O. Suchy, W. Wattenberg, J. Pintel; H. Mannheim, A. Adller, C. Jung, K. Leonard; ruși: Iu. Antonean, V. Vasiliev, M. Enikeev, Gh. Borzenkov, P. Dageli, A. Dolgova, K. Igoșev, V. Kudreavțev, N. Kuznețova, G. Minikovskii etc.

În teză, au fost analizate numeroase surse cu caracter științific și practic, precum și cele mai avansate idei privind personalitatea infractorului selectate din publicațiile periodice scrise de V. Bujor, E. Florea, I. Ciobanu, Gh. Gladchi, Ox. Rotaru, S. Rusnac. Iu. Antonean, precum și publicații plasate pe paginile web din Internet. Bazele normative ale cercetării îl constituie cadrul legislativ și normativ din RM, România, Federația Rusă, Franța, Germania etc.

Scopul tezei de doctorat. Scopul constă în fundamentarea unui concept de natură criminologică a personalității infractorului din perspectiva unor tipologii pentru efectuarea unei caracterizări a tuturor aspectelor ei prin cunoașterea totalității însușirilor sociale, a trăsăturilor individuale ale infractorului și rolul acestora în elaborarea măsurilor de prevenire a infracțiunilor.

Pentru realizarea scopului, ne-am propus un șir de sarcini generale și particulare:

- a analiza studiile de referință privind aspectele criminologice ale personalității infractorului elaborate în spațiul românesc;
- a cerceta lucrările științifice elaborate în alte state cu privire la personalitatea infractorului din perspectiva luptei cu criminalitatea și elaborarea măsurilor de prevenire individuală a infracțiunilor;
- a reliefa *abordarea structurii personalității infractorului și a condițiilor de formare a lui în cadrul criminologiei;*
- a ne referi la concepțiile și abordările existente în literatura de specialitate referitoare la clasificarea și tipologia infractorilor, inclusiv și în RM;
- a investiga structura personalității infractorului reieșind din abordările criminologice și ale psihologiei judiciare;
- a crea o tipologie a infractorilor minori, a corelației condițiilor și cauzalității criminalității minorilor cu alți factori determinanți ai fenomenului delinvenței juvenile;
- a elucida tipologia și particularitățile, sistemului și structurii infracțiunilor feminine, caracteristica lor criminologică, relevând cauzele criminalității femeilor;

- a descrie tipologia infractorilor recidiviști, particularitățile, cauzele și condițiile criminalității lor și tipurile de personalitate ale infractorului recidivist;
- a evidenția tipologia infractorilor profesioniști, cauzele, condițiile și dinamica criminalității profesionale, a formelor de organizare și manifestare a profesionalismului criminal și a tipurilor de criminali profesioniști;
- a explica particularitățile personalității criminalului în serie;
- a scoate în vileag conceptul, asigurarea informațională și metodele teoretico-aplicative ale prevenirii criminalității și a modelului preventiv al doctrinei apărării sociale;
- a cerceta prevenirea infracțiunilor pe baza clasificărilor și tipologiilor infractorilor;
- a descrie asistența socială, psihologică și medicală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni și măsurile de prevenire a infracțiunilor cu impact asupra mediului social.

Metodologia cercetării științifice. *Baza teoretică* al reflecțiilor noastre cu privire la problematica abordată, precum și analiza materialului factologic, excerptat din literatura științifică enunțată anterior, îl constituie opiniile, reflecțiile și sugestiile cercetătorilor din domeniul jurisprudenței (criminologiei, dreptului penal, dreptului procesual penal, dreptului penitenciar, psihologiei juridice etc.), precum și a psihologiei, sociologiei, filosofiei. Aceste investigații nu doar că au facilitat abordarea unor aspecte sau au favorizat apariția altora noi, dar, în multe privințe, au determinat cursul demersului nostru științific sau au catalizat formularea concluziilor de rigoare, au determinat calea optimă a investigației. *Bazele metodologice ale cercetării* se constituie dintr-o totalitate de metode teoretice și practice strict determinate, printre care un loc dominant îl ocupă metodele general-științifice: istorică, sociologică, analiza sistemică, generalizarea, inducția și deducția, analiza și sinteza, analogia, analiza logică și sociologică, psihologică ce explică comportamentul delicventului. Au fost utilizate și metode juridice precum: comparativă, analiza complexă și interpretativă a actelor normative, formal-juridică și concret-sociologică. În procesul cercetării drept punct de reper au servit sursele principale ale criminologiei generale, criminologiei clinice, psihologiei juridice, dreptului penal și execuțional penal), iar analiza izvoarelor a fost efectuată în conformitate cu principiul obiectivității, fiind utilizate datele statistice ce se referă la fenomenul criminalității din RM.

Noutatea științifică și originalitatea științifică. Teza, deși ia în discuție aspecte care, într-un fel sau altul, și-au găsit reflecție în literatura de specialitate din diverse domenii (criminologie, drept penal, drept penitenciar, psihologie și psihiatrie juridică, sociologie juridică, psihologie etc.), totuși se impune prin promovarea unei inovatoare viziuni de ansamblu, sintetice și interdisciplinare asupra fenomenului „personalității infractorului” în integritatea lui, dar nu numai asupra unor tipuri concrete de infractori (fără a fi neglijate, firește, chestiunile de detaliu). Prin urmare, noutatea științifică a studiului constă în elaborarea conceptului personalității infractorului ca obiect al prevenirii infracțiunilor pe baza tratării criminologice complexe a personalității infractorului și a tipologiei acesteia, în vederea eficientizării prevenirii și contracarării infracțiunilor și criminalității. S-a încercat a pune piatra de temelie a unei noi ramuri sau sub-ramuri din studiile criminologice intitulată personologia criminală, care are menirea să abordeze contextul respectiv al personalității infractorului mai complex pe măsură de pronosticare și statistică judiciară pe baza factorilor obiectivi și subiectivi

pentru a corela și ajuta politica penală a statului în combaterea și contracararea fenomenului infracțional. De asemenea, s-a efectuat o tentativă de a aborda problema personalității infractorului ca obiect al prevenirii infracțiunilor axată pe prevenția lor individuală în baza tipologiei infractorilor fundată pe asistența socială, psihologică și medicală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în abordarea criminologică complexă a personalității infractorului și tipologiilor caracteristice acestuia ca obiect al prevenirii infracțiunilor, în vederea elaborării, promovării și realizării unor măsuri eficiente de prevenire generală, specială și individuală a infraționalismului.

Semnificația teoretică a tezei de doctorat consistă în faptul că rezultatele investigației pot servi drept punct de reper pentru stabilirea mai riguroasă și aprecierea adecvată a motivației diferitor categorii de infractori văzuți prin prisma unei tipologii apreciată prin intermediul unor aspecte subiective și obiective și o abordare socială complexă, corelată interdisciplinar pentru o mai bună profilaxie, prevenire individuală și resocializare a diferitor tipuri de personalități infracționale.

Valoarea aplicativă a tezei. Rezultatele obținute pot fi aplicate la precizarea și concretizarea unor concepte tratate insuficient în jurisprudență, psihologie și sociologie juridică cu privire la aspectele criminologice ale personalității infractorului, la elaborarea legislației pozitive. Teza are o valoare didactică, instructivă și educativă, iar rezultatele investigațiilor pot fi utilizate la elaborarea suporturilor de curs la *Criminologie, Drept penal, Drept penitenciar*. Lucrarea poate fi utilizată de masteranzi, doctoranzi, lectori, studenți, de cei care intră în contact cu problemele ce țin de personalitatea infractorului.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. Elaborarea modalităților eficiente de contracarare a fenomenelor infracționale și a asigurării securității criminologice a societății este imposibilă fără tratarea complexă a personalității infractorului și a tipologiei lui din punct de vedere analitico-sociologic, juridico-penal, psihologic etc., cu scopul de a proteja interesele vitale ale omului, societății și statului.

2. Cauzele ce duc la motivația criminală sunt strict individuale, ele constituie un mecanism al forului intrinsec ce se formează atât din scopuri, motive, necesități, căi și metode de realizare, adoptare de decizii, cât și din dinamica activității infracționale.

3. Condițiile care trebuie să fie plasate la fundamentul cercetării personalității infractorului sunt: criteriile de identificare și individualizare la nivelul fiecărui tip de personalitate criminală; descoperirea nucleului individual care ne denotă într-un mod univoc caracterele individuale; observarea și cercetarea infractorului într-un context de factori intrinseci și extrinseci, precum și prin natura sa generică, biologică, socială și psihologică, într-un context micro și macro-social.

4. Tratarea problemei personalității infractorului ca obiect al prevenirii infracțiunilor trebuie axată pe un sistem de măsuri de prevenție individuală în baza tipologiei infractorilor fundate pe asistență socială, psihologică și medicală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni, iar crearea noilor strategii naționale în vederea prevenirii și contracarării criminalității trebuie elaborate în contextul principalelor schimbări socio-economice și culturale ce au afectat RM care se află în tranziție de la societatea totalitaristă spre cea democratică, fiind utilizate măsuri cu caracter social.

5. Soluțiile elucidate în vederea prevenirii criminalității constau în elaborarea unor programe speciale; efectuarea studiilor în acest domeniu; munca asiduă în vederea informării și educării publicului; formarea specialiștilor ce cunosc programele de prevenție a fenomenului infracțional; organizarea unui centru specializat de documentare axat pe prevenirea și contracararea criminalității.

Implementarea și aprobarea rezultatelor cercetării. Cercetările desfășurate au format obiectul a 7 lucrări științifice, expuse la Facultatea de Drept a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, la Facultatea de Drept a ASEM, la Departamentul de Drept al ULIM. Lucrarea constituie un punct de reper atât în activitatea didactică, cât și în cea practică a juriștilor preocupați de problematica cauzelor care înlătură caracterul penal al faptei, fiind susținute referate cu ocazia unor Congrese și Conferințe științifice.

Publicațiile la tema tezei. La tema tezei de doctorat au fost publicate 7 articole științifice.

Volumul și structura lucrării. Din punct de vedere structural, teza de doctorat este constituită din adnotări (în limba română, rusă și engleză), lista abrevierilor utilizate în teză, introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie, anexe, declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului. În ansamblu, lucrarea numără 156 pagini de text de bază, iar în lista bibliografică sunt incluse 438 de titluri.

Cuvinte-cheie: personalitate, tipologia infractorului, criminalitatea minorilor, personalitatea femeii infractor, personalitatea infractorului recidivist, criminalitatea penitenciară, criminalitatea profesionistă, personalitatea criminalului în serie, prevenirea individuală a infracțiunilor.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducerea** lucrării sunt descrise actualitatea și importanța problemei abordate, scopul și obiectivele tezei de doctorat, noutatea științifică a rezultatelor obținute, problema științifică importantă soluționată, semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor și sumarul compartimentelor tezei de doctorat.

1. Aspectele criminologice ale personalității infractorului publicate în republica moldova și în alte state cuprinde 4 paragrafe.

1.1. Studii de referință privind personalitatea infractorului elaborate în Republica Moldova și România. Personalitatea infractorului reprezintă una din problemele cardinale ale obiectului de studiu a criminologiei pe motiv că ea operează cu acest concept ca variantă a personalității umane.

V. Bujor și O. Bejan [1, p. 5-12] remarcă că este incontestabil faptul că orice acțiune umană are drept scop satisfacerea unei necesități sau realizarea unui interes. De aceea, indiferent cum este ea privită, fie ca trebuința, ca interes, este inerentă existenței umane. Prin urmare, necesitatea neconștientizată sau viceversa constituie mobilul fundamental al activității umane, adică totul este îndreptat spre atingerea scopurilor. Dat fiind faptul că atât crimele, cât și non-crimele sunt acțiuni similare care diferă doar prin atitudinea pe care o comportă interesul general, putem afirma, că crimele au ca scop satisfacerea unor necesități sau realizarea unor interese egoiste.

În acest sens, Gh. Gladchi susține că dorința reprezintă o expresie a instinctului, ceea ce duce la ideea, că actul criminal, ca orice transgresare a tabuului, are o origine

instinctuală. În opinia lui, orientarea psihologică în criminologie include școlile științifice, concepțiile, teoriile care explică etiologia comportamentului infracțional prin prisma trăsăturilor psihologice cărora le conferă o importanță hotărâtoare [2, p.199]. Abordarea psihologică încearcă să demonstreze existența anumitor trăsături specifice, de ordin psihologic, care diferențiază infractorul de non-infractor și care determină comportamentul infracțional al acestuia. Totodată, el remarcă că în literatura de specialitate se discută diverse definiții ale criminalității, în care autorii subliniază una, sau mai multe, trăsături ale fenomenului antisocial, care nu se referă numai la latura cantitativă [2]. Autorul citat conchide că pentru relevarea cauzelor generale ale criminalității sunt analizate anumite legități ale evoluției și contradicțiile ce țin de acestea, care generează fenomene negative în societate, însă pentru cercetarea legăturii cauzale la nivel particular este necesară o detalizare a determinantelor referitor la circumstanțe concrete [3, p.100].

În același demers științific, I. Ciobanu relevă faptul că procesul de dezvoltare a ființei umane de la o perioadă de vârstă la alta nu ne dă un răspuns cert la întrebarea: Când? În ce condiții de dezvoltare în mediul social se formează convingerile negative care orientează persoana spre un comportament deviant? În opinia autorului, „este nevoie de a studia personalitatea fiecărui infractor minor în parte și de a stabili la fiecare caz concret care au fost cauzele ce l-au determinat spre acte criminale și la ce etapă de dezvoltare a sa el a pornit pe calea criminală, astfel ca ulterior să fie posibil a stabili măsurile educative utile pentru corectarea lui în spiritul respectării legilor și neadmiterii pe viitor a comiterii de fapte antisociale” [4, p.15]. În acest sens, se susține că trecerea de la un sistem în care interdicția era regula, iar dreptul excepție, la altul, în care dreptul ar trebui să fie regula, iar interdicția excepția, se dovedește mult mai anevoioasă decât, s-a crezut. Prăbușirea sistemelor politice, dezintegrarea structurilor economice cu consecințe negative, ca inflația, șomajul, creșterea prețurilor, criza morală au lovit din plin societatea. La ele s-a adăugat creșterea criminalității profesionale, unul dintre cele mai grave fenomene sociale [5, p. 10-11].

Literatura de specialitate, analizând conceptul de orientare antisocială a delincentului, ca trăsătură dominantă a personalității lui, o pune, în principal, pe seama contradicțiilor dintre individ și societate, dintre individ și natură sa. Astfel, sunt cunoscute trei grupuri de raporturi contradictorii: între om și natură; dintre oameni, grupuri, clase, comunități; raportul omului cu propria sa natură.

1.2. Analiza lucrărilor științifice cu privire la personalitatea infractorului publicate în literatura de specialitate din alte state. Încă în anii 40 ai sec. al XX-lea, criminologul canadian D. Clemmer a semnalat fenomenul de prizonizare, definit ca „socializare” la cultura deținuților, prin care deținutul ajunge să adopte și să împărtășească punctul de vedere al încarcerărilor și, ceea ce este chiar mai grav, să se supună influenței liderilor negativi din penitenciar [6].

Despre recidiviști, Julia de Clerck [7, p. 39-57] susține că, din punct de vedere psihologic și moral, aceștia au pus în evidență câteva trăsături specifice: o insuficiență generală a afectivității; absența sentimentului de culpabilitate; opinia că sunt asemănători celorlalți descriind aproapele ca sec, indiferent, ostil și injust; o solidă organizare mintală pentru a sprijini justificările antisociale; o slabă preocupare pentru adaptarea la viitor, din punct de vedere clinic recidivistul exprimând o lipsă reală de preocupare pentru durată, un dezinteres aproape total pentru proiectarea destinului

propriu în viitor, chiar dacă acesta s-ar situa în perspectiva a câtorva luni sau chiar săptămâni. În concepția ei, toate aceste defecte de personalitate ale recidivistului explică slaba eficiență ce o pot exercita mijloacele de influențare preventivă sau penală îndată ce procesul de constituire a personalității recidivistului s-a încheiat. Ne raliem concluziei puțin îmbucurătoare a ei, deoarece realitatea, cu părere de rău, ne demonstrează justetea acestei opinii. Toate aceste defecte de personalitate ale recidivistului explică slaba eficiență ce o pot exercita mijloacele de influențare preventivă sau penală o dată ce procesul de constituire a recidivistului s-a încheiat. Luând în considerare pericolul social sporit pe care ei îl prezintă, considerăm pe deplin justificată tratarea recidivistului într-o secțiune separată pentru a pune în evidență trăsăturile dominante și particularitățile specifice ale personalității în cauză.

M. Enikeev, [8, p.123] referindu-se la tendințele comportamentale ale adolescenților și consideră că ele pot fi evidențiate în felul următor: reacția de emancipare, de eliberare de la standardele impuse de adulți, într-o formă absolută, negând valorile și normele sociale impuse de adulți; reacția de opoziție față de cerințele sporite, de lipsa de atenție din partea adulților sau dimpotrivă, de interdicțiile abuzive ale adulților care pot provoca starea de înstrăinare, dorința de a-și părăsi casa, vagabondaj, iar uneori chiar comportament antisocial; reacția de imitare a unei persoane anumite sau a unui erou din operă, a unei imagini personale imaginabile sau implantate de grupul de referință, care ulterior influențează comportamentul deviant unor minori sau adulți de alți minori, care comit astfel de fapte; reacția de negare a modelului de conduită propus de adulți; reacția de compensare a insuccesului într-un anumit domeniu; reacția de hiper-compensare, de afirmare într-un mediu extrem de dificil; reacția de aderare la grup, în special la acel grup interesele cărui sunt asemănătoare cu ale tale; reacția de pasiune față de un anumit domeniu, care duce la formarea unei subculturi individuale.

V. Kudrevțev remarcă că o tipologie mai detaliată a infractorilor a fost dată de M. Klainard și P. Quinni, care evidențiau următoarele categorii: 1) infractori ce comit infracțiuni contra persoanei; 2) infractori ce comit ocazional infracțiuni contra proprietății; 3) infractori ce comit infracțiuni folosindu-se de situația de serviciu; 4) infractori ce comit infracțiuni politice; 5) infractori ce comit infracțiuni contra ordinii publice; 6) infractori ce comit infracțiuni din obișnuință; 7) infractori ce fac parte dintr-o organizație criminală; 8) infractori profesioniști. După cum ei menționează, criminalitatea profesională se deosebește de criminalitatea organizată nu doar prin tipurile de infracțiuni comise, dar și cu demnitatea de stat (corupția), precum și prin apartenența ei în organizația criminală. Au fost evidențiate trăsăturile distinctive ale infractorului profesionist: a) comiterea de infracțiuni ca sursă de existență; b) autoaprecierea ca drept criminal; c) ocuparea unei anumite poziții în lumea interlopă și apartenența la mediul criminalilor profesioniști. Această poziție în mediul dat se obține prin intermediul comiterii de infracțiuni, iar comportamentul infracțional este prescris de normele neformale ale mediului [9, p.179].

1.3 Abordarea criminologică a condițiilor de formare și a structurii personalității infractorului. Personalitatea infractorului nu reprezintă un nou tip sau o nouă varietate de personalitate, ci una cu trăsături comportamentale specifice [10, p.131]. Sun expuse o seamă de concepții sau teorii noi despre infractor și natura lui ca: *Teoria criminalului înăscut* (Lomrozo); *Teoria criminalului antisocial* (Alexander); *Teoria*

criminalului psihomoral (De Greeft); *Teoria cunoștinței delicvente* (Di Tulio); *Teoria personalității criminale* (Pinatel); *Teoria criminalului pervers constituțional*, care dezvăluie personalitatea infractorului [11, p.13].

Majoritatea filosofilor și psihologilor preferă să definească personalitatea ca o entitate obiectivă, care există „cu adevărat”. În același timp, personalitatea este „organizarea dinamică” în cadrul individului a acelor sisteme psihofizice care determină gândirea și comportamentul său caracteristic [12, p.40]. Orientările personalității trebuie să fie active, dinamice, transformatoare, accentul căzând nu pe o adaptare pasivă sau conformistă la exigențele realității, ci pe finalitatea dezvoltării umane, adică pe procesul creării de sine [13, p.2].

Personalitatea, după psihologul J. Soetzel, poate fi definită „din exterior”, ca un efect produs de un individ asupra celorlalți, ansamblul trăsăturilor și conduitelor umane care provoacă răspunsuri psihocomportamentale din partea altora, atât și din „interior”, cu structura intimă a elementelor biologice, înnăscute, instincte, tip de activitate nervoasă superioară, psihologice, limbaje, gândire, imaginație și socio-morale, achiziționate în procesul socializării, norme comportamentale, valori sociale, convingeri, idealuri, etc.

Pentru psihologie, personalitatea este o facultate pe care o poate dobândi orice individ uman, într-o anumită etapă a dezvoltării sale, întrunind anumite note sau caracteristici definitorii. G. Allport o definește ca fiind „organizarea dinamică în cadrul individului a acelor sisteme psihofizice care determină gândirea și comportamentul său caracteristic”. Personalitatea reprezintă, ceea ce o persoană este în mod real, indiferent de modul în care ceilalți îi percep calitățile sau de metodele prin care le studiem [14, p.40]. După N. Sillamy, „personalitatea este, în esență, elementul stabil al conduitei unei persoane, modul său obișnuit de a fi, ce o diferențiază de altele. Orice om este asemănător cu alți indivizi din grupul său cultural și diferit de ei prin caracterul unic al experiențelor trăite, singularitatea sa, fracțiunea cea mai originală a eului său constituie esența personalității sale” [15, p.131].

În concepția lui P. Popescu-Neveanu, personalitatea este subiectul uman considerat ca unitate bio-psiho-socială, ca purtător al funcțiilor epistemice, pragmatice și axiologice sau „un microsistem al invariantilor informaționali și operaționali ce se exprimă constant în conduită și sunt definitorii sau caracteristici pentru subiect” [16, p.131]. Totodată, S. Chelcea afirmă că personalitatea poate fi definită atât „din exterior” - ca ansamblul trăsăturilor și conduitelor umane care provoacă răspunsuri psihocomportamentale din partea altora, cât și „din interior”, ca ansamblu de elemente biologice, psihologice și socio-morale, achiziționate în procesul socializării.

Necesitatea abordării experimentaliste a personalității a fost explicit formulată de Stanford: „Studiul personalității reprezintă studiul modului în care oamenii diferă pe un registru foarte întins în ceea ce au învățat: de aici rezultă că fiecare persoană este deci unică. Dar toți au învățat în concordanță cu aceleași legi generale”. Utilizarea noțiunii de „personalitate”, presupune examinarea omului ca subiect (creator) și obiect (operă) a procesului social-istoric, manifestându-se sub forma unui sistem de atribuire biopsihosociale: de structuri psihice inedite care se exteriorizează în activitatea de cunoaștere senzorială și logică a lumii, stări și însușiri, cu o structură mai organizată și caracterizate printr-o stabilitate relativă, comportamente, subordonate manifestărilor caracterial-temperamentale și orientate de valorile individuale - produs al motivației,

toate acestea fiind raportate la ambianța naturală și umană [17, p.78].

Concluzionând, putem spune că personalitatea infractorului reprezintă o sumă de componente personale (biologice, psihice și sociale [48]), integrate într-un sistem neadecvat celui social, valori, norme cu caracter deviant ale societății, care determină un comportament antisocial.

În fine, analiza literaturii cu privire la subiectul magistral al lucrării, denotă un tablou divers și complex. Dacă ne-am ghida de principiul abordărilor personalității infractorului propriu-zise, atunci scara abordărilor ar reprezenta un număr extrem de vast în publicațiile din spațiul românesc și cel din statele apusene, ce tratează problema în cauză în linii mari, iar dacă am releva doar tema în aspectul disertațional, atunci s-ar constata o necesitate de a efectua studii criminologice și în psihologia socială (structura, conținutul și tipologia comportamentului personalității deviante).

Deci, personalitatea infractorului este una din componentele principale ale obiectului de studiu al criminologiei, care relevă rolului ei în etiologia actului infracțional și a utilizării posibilităților de influențare asupra acesteia pentru a nu admite repetarea acțiunilor infracționale. Importanța studierii personalității infractorului are ca scop crearea unei închipuiri mai profunde cunoscând aspectele ei generale: fizice, psihologice și sociologice. Astfel putem să delimităm infractorii ca categorie socială, iar ulterior se pot întreprinde studii pentru cunoașterea aprofundată a diferitor aspecte, a factorilor [45, p. 133-140] care îl împing pe infractor spre comiterea crimelor. În principiu, este necesară o cercetare complexă a personalității infractorului cu participarea specialiștilor din diferite domenii.

2. Analiza criminologică a tipologiei personalității infractorului conține 7 paragrafe. În cadrul cercetărilor efectuate în vederea conturării tipologiilor morfo-fizio-psihologice, s-a încercat să se stabilească corelațiile existente între structurile bio-constituționale (înălțime, aspect ponderal, proporțiile corpului etc.) și caracteristicile psiho-comportamentale realizate de E. Kreschmer, Benigno di Tullio, N. Pendo, A. Hooton, V.H. Sheldon. În opinia noastră, una dintre cele mai interesante și operaționale tipologii ale infractorilor îi aparține specialistului american L. Yablonski, care a utilizat drept criteriu de clasificare trăsăturile de personalitate ale individului care afectează comportamentul lui. Fără îndoială, nu vom găsi nicăieri vreun „tip pur” în nici un sistem tipologic, pe motiv că însăși ideea de tip este o abstracție, este un construct mental, care corespunde, mai degrabă, necesităților noastre logice de a „ordona” fenomene naturale care, prin esența lor, nu sunt „ordonate”. În această viziune, nu vom căuta tipologii perfecte, ci sindromuri, ale căror configurații ne pot orienta în cunoașterea superficială a unor indivizi implicați în vreo infracțiune.

2.1. Concepte și abordări cu privire la clasificarea și tipologia infractorilor. Clasificarea infractorilor, ca și orice clasificare, poartă un caracter relativ, adică este într-o măsură oarecare imprecisă și schematică. Unii și aceiași indici pot caracteriza mai multe grupuri sau tipuri; delimitarea unui grup de altul fiind, de regulă, aproximativă; una și aceeași persoană poate aparține la diferite grupuri sau tipuri de infractori. Ea diferă între ele în funcție de scopul urmărit: Astfel, clasificarea juridico-penală a infractorilor are menirea de a contribui la individualizarea corectă a răspunderii și pedepsei penale. De aceea în dreptul penal este utilizată diferențierea infractorilor în funcție de caracterul și gradul de pericol social al faptei săvârșite și pericolul personalității însăși, determinat de această faptă [2, p.245].

Clasificarea infractorilor în dreptul penitenciar poate contribui la organizarea eficientă a executării pedepsei, la corectarea și reeducarea condamnaților. [46, p. 97-110; 47, p. 474-484] De aceea, paralel cu clasificările fizice ale infractorilor, este utilizată clasificarea juridico-penală completată cu însușirile și calitățile moral-psihologice ale condamnaților. Utilizarea acestor clasificări este importantă la elaborarea și aplicarea diferențiată a măsurilor de influență cu caracter pedagogic și psihologic.

Ierarhizarea criminologică a infractorilor trebuie să reflecte cauzele comportamentului infracțional individual, specificul acestora și să contribuie la elaborarea și realizarea profilaxiei eficiente a infracțiunilor. Ea poate fi efectuată în baza a diferitelor criterii. Cea mai simplă a infractorilor este după categoriile infracțiunilor săvârșite. În conformitate cu ea, infractorii sunt diferențiați în hoți, jefuitori, escroci, șperțari, ucigași, defăimători, violatori, huligani etc.

În criminologia occidentală clasificările persoanelor delincvente se definesc prin pragmatism, pozitivism și neopozitivism. Există ierarhizări de tipul: 1) persoanele cu înclinații criminale, adică infractorii potențiali; 2) infractorii profesioniști; 3) infractorii ocazionali [2, p.246].

Cele mai serioase încercări de a clasifica infractorii se întreprind reieșind din următoarele aspecte: 1) Sub aspect etiologic se studiază factorii endogeni și exogeni de formare și dezvoltare a personalității infractorului; 2) Sub aspect caracterologic se analizează tipurile de subiecți cu caracter schizotim și ciclotim conform clasificării propuse de Kretschmer.

Kretschmer deosebește două tipuri principale de caracter: schizotimie și ciclotimie. Schizotimia corespunde mai ales tipului leptosom sau astenic (rece, rezervat, nesociabil) și reprezintă prin sine o contribuție specifică dintre receptivitatea intrinsecă senzorială a individului și cumpătarea lui extrinsecă. Schizotimii au o capacitate înaltă spre „dedublare” și perseverență (statornicie în convingeri, în atitudine, în muncă). Contrar opusă acestui tip este ciclotimia la care aparțin persoanele cu constituția de picnic. Dispoziția lor oscilează și poate fi ridicată, veselă sau depresivă. Ritmul psihologic variază de la cel mobil spre cel puțin mobil. Ciclotimii sunt preponderent indivizi predispuși de a se dizolva în mediul înconjurător. În aspect caracterologic se analizează de asemenea tipurile de indivizi introvertiți și extravertiți, conform clasificării lui Jung, precum și delincvenți adaptivi și dezadaptivi. Sub aspect clinic și în special psihiatric, criteriul principal de estimare a personalității este - normal sau anormal. Infractorii sunt diferențiați în: psihic sănătoși, psihopați și alienați. Sub aspect sociologic se acordă importanță poziției infractorului, atitudinilor lui și conduitei în condițiile mediului social. Ei sunt divizați în profesioniști, ocazionali, etc. Sub aspectul de pronosticare, personalitatea infractorului este examinată și estimată fiind luate în considerație perspectivele probabile și presupuse ale comportării acesteia, precum condițiile de corectare și posibilitățile de resocializare a ei. Aspectul social-demografic include clasificările infractorilor după vârstă, sex, și statut social. La elaborarea diverselor clasificări este important de a evidenția două aspecte [18, p.50-57]: a) criminalitatea în general, cauzele și condițiile ei, organizarea prevenirii generale; b) persoanele concrete care au comis infracțiuni și profilaxia lor individuală. În procesul analizei criminalității, de regulă, sunt utilizate clasificările persoanelor ce au săvârșit infracțiuni în baza anumitor indicatori social-demografici (sex, vârstă,

statutul social etc.), care contribuie la cunoașterea profundă a stării criminalității și relevarea direcțiilor profilaxiei generale. Ele nu reflectă caracterul și gradul antisocial al personalității care sunt necesare la elaborarea măsurilor de profilaxie individuală.

Generalizând opiniile asupra acestei probleme criminologice complicate, profesorul rus A. Alekseev propune următoarea clasificare a infractorilor [19, p. 106-109]:

1. *Tipul criminal consecvent (statornic)* se caracterizează prin cel mai înalt grad al „contaminării” criminale, printr-o antisociabilitate stabilă și vastă a personalității. Comiterea infracțiunilor pentru ele este un stil obișnuit de conduită, deseori fiind o profesie originală. În interacțiunea „personalitate mediu” rolul principal revine viziunilor și depinderilor antisociale care au luat naștere și s-au consolidat în consecința formării denaturate a personalității și a „carierii” criminale ulterioare. Săvârșirea infracțiunii este posibilă și atunci când situația împiedică atingerea rezultatului criminal. În cadrul acestui tip se evidențiază infractorii cu motivația preponderentă agresiv-violentă (maniacci sexuali, maniacci-ucigași), sau de acaparare (hoții, escrocii etc.) precum și acei indivizi la care motivația de acaparare se îmbină cu violența (ucigașii angajați, membrii bandelor, comunităților criminale). O ramificare specifică a tipului criminal consecvent sunt așa-numiții infractori asociați, care sunt indivizii ce se caracterizează printr-o antisociabilitate statornică, săvârșesc infracțiuni de nenumărate ori în virtutea degradării lor morale și devalorizării sociale a calităților personalității. Ei au interese primitive, sau nu le au, un intelect redus, se caracterizează prin lipsă de voință, simțul lipsei unei perspective în viață. Majoritatea infractorilor asociați nu au loc de trai permanent, nu întrețin relații cu rudele, sunt vagabonzi și trăiesc în sărăcie. Comportamentul lor infracțional se caracterizează prin impulsivitate, caracterul primitiv al acțiunilor, modalități necalificate de săvârșire și tănuire a infracțiunilor. Totodată, ei pot săvârși infracțiuni deosebit de grave, prin pretexte neînsemnate. Trăsăturile moral-psihologice negative la ei sunt agravate frecvent de alcoolismul cronic, narcomanie, devieri psihopatologice.

2. *Tipul criminal-situativ* - se formează într-un mediu contradictoriu, ce influențează atât pozitiv, cât și negativ. Ca urmare, personalitatea lor este dedublă fiind formată din calități pozitive și negative, ultimele dominând. Interacțiunea dintre personalitate și situația concretă de viață se exprimă prin îmbinarea defectelor considerabile ale personalității cu rolul atrăgător, provocator sau alt rol criminogen al circumstanțelor externe ce duce la alegerea de către subiect a conduitei infracționale în mai multe variante posibile de comportament. Acțiunile contrare situației sau crearea unei situații favorabile în scopul săvârșirii infracțiunii nu sunt caracteristice. Rolul decisiv în geneza comportamentului infracțional revine interacțiunii dintre trăsăturile negative ale personalității și caracteristicile negative ale situației. În cadrul acestui tip de infractori este posibilă diferențierea subtipurilor în baza motivației și a altor indicatori.

3. *Tipul situativ*. După parametrii criminologiei principali tipul respectiv este contrar opus tipului criminal-statornic. Se caracterizează prin defecte morale neînsemnate. Trăsăturile caracteristice sunt: infantilismul social al personalității, lipsa resurselor volitive, emoționale și intelectuale necesare pentru a se descurca cu succes în situațiile complicate. În geneza comportamentului infracțional rolul decisiv revine situației criminogene care, de regulă, este impusă complet din exterior și nu rezultă din

comportamentul anterior sau din modul de viață al subiectului. În lipsa impactului criminogen al situației, antisociabilitatea redusă a persoanei poate să se manifeste prin fapte ilicite ce n-au caracter infracțional, sau poate treptat să dispară. Tipul respectiv poate fi diferențiat în subtipuri în baza motivelor comportării și altor trăsături.

4. *Tipul ocazional.* Infractorii respectivi sunt mai puțini la număr, comparativ cu acei din tipurile precedente, și după calitățile personalității, practic, nu se deosebesc de cetățenii care respectă legile. Totodată, ei se caracterizează și prin unele trăsături negative care nu se referă atât la personalitatea lor, cât la manifestările acesteia în situații concrete: lipsa de prudență, nepăsare, superficialitate, impulsivitate enormă (excesivă) etc. Ei încalcă interdicțiile juridico-penale caracterizându-se în general pozitivari, iar infracțiunea nu este un stil al conduitei, nu este un rezultat inevitabil al interacțiunii criminogene dintre personalitate și situație, ci constituie un episod regretabil, o urmare a concursului nefavorabil de circumstanțe obiective și subiective. La acest tip se raportă persoanele „sensibile”, „zăpăcite”, adică, care se fâstăcesc, își pierd cumpătul în fața unei situații neașteptate, „stresate”. Conform estimății unor cercetători, la categoria analizată se referă 50-60% din infractorii ce au comis fapte penale din imprudență [20, p.12].

2.2. *Tipologia infractorilor minori.* Abordarea cauzală a delincvenței juvenile presupune descoperirea și relevarea tuturor circumstanțelor interne și externe care au un anumit impact asupra fenomenului de delincvență. Ea nu se limitează doar la enumerarea factorilor criminogeni ci reflectă și mecanismul de interacțiune a acestora asupra fenomenului cercetat. V. Bujor și O. Pop remarcă, că în trecutul de tristă faimă: „Orice eveniment era mediatizat după cum dorea puterea, mai ales, în țările socialiste unde se ajunsese la exagerarea evenimentelor minore în detrimentul altora care treceau neobservate sau care erau special ocolite. S-a creat astfel, o scară a valorilor apărute în această lume a informației, scară care să susțină autoritatea de stat” [21, p.5].

Printre primii au recunoscut influența educației asupra copilului C. Lombroso [22, p.173-176], arătând că aceasta îl înobilează, îl corijează pe individ, astfel ea are un efect distructiv asupra criminalității. Cea mai mare rată a criminalității revine orfanilor și descendenților părinților vicioși, aceștia având posibilitatea cea mai mică de a beneficia de educație. De aici, rezultă că educația are un efect important asupra criminalității. La fel și copiii abandonați dau un mare contingent de criminali. În aceste cazuri, la lipsa de educație se mai adaugă influența ereditară, căci copiii nelegitimi, găsiți, de regulă, sunt fructul unei greșeli, unui păcat. Ei nu au un nume, care să le facă onoare; n-au frâu, care să-i oprească pe povârnișul pasiunilor; n-au o mamă, care prin grija, iubirea și sacrificiul său să dezvolte în ei instincte nobile, înăbușindu-le pe cele rele; ei găsesc mai greu mijloacele de a trăi onest și astfel sunt împinși în mod inevitabil la rău. Tot așa și descendenții părinților vicioși sunt împinși la criminalitate căci, „cum s-ar putea apăra de rău un copil nefericit, când răul îi este prezent în culorile cele mai seducătoare și îndeosebi atunci, când el îi este impus prin autoritatea și exemplul părinților” [16, p.594].

2.3. *Clasificarea femeilor infractori și particularitățile comportamentului lor infracțional.* Un timp îndelungat, criminalitatea feminină, nu era examinată ca un mod independent de conduită criminală cu toate caracteristicile sociale, de drept, criminologice, specifice ei. Aceasta este confirmată de cercetările științifice ale problemei criminalității feminine, atât în jurisprudența moldovenească, precum și în

doctrina de drept din alte țări din CSI.

Una din orientările prioritare ale fenomenului social și de drept penal a criminalității feminine este într-o strânsă legătură cu structura ei, care reprezintă în RM un fenomen complex. În această ordine de idei, noi evidențiem cele mai importante aspecte: metodologic, social, de drept penal, criminologic, științific și metodic, pe care le vom elucida, luând în calcul prioritatea și însemnătatea aspectului metodologic în structura criminalității feminine.

O înțelegere absolut greșită a existat în trecut, fiindcă, în primul rând, prioritatea era acordată unei singure metode, care în mod vădit reducea cunoașterea realității, inclusiv și a fenomenului dreptului - metodei dialectice interpretată din punct de vedere marxist. În al doilea rând, metodologia era tratată în mod contradictoriu, fiindcă ea era considerată învățătura unică a cunoașterii realității, iar pe de altă parte, ca o totalitate de metode aplicate în diferite științe [23, 399]. O asemenea tratare a metodologiei, se pare mult mai corectă, fiindcă oferă posibilitatea de a utiliza pe larg diferite metode de studiere a criminalității feminine, în general, și a structurii ei, în particular. Mai mult ca atât, folosirea a mai multor metode în cercetarea fenomenului menționat ne oferă posibilitatea să stabilim mai desfășurat caracterul, specificul și legitățile lui. Spre exemplu, filosoful D. Kerimov, respingând nouitatea teoretică și importanța metodei sistemice în cercetare, a afirmat concomitent, că metoda sistemică nu este un fenomen chiar atât de nou.

În această corelație, o importanță mare are noțiunea de sistem, care este formulată în mod diferit, dar numai deocâ, ținând cont de următoarele teze principiale: noțiunea sistemului în diferite discipline științifice se folosește în mod divers și se aplică pentru soluționarea diverselor probleme; aceste deosebiri sunt condiționate în mod hotărâtor de tradiție, metodele specifice și sarcinile științelor aparte [24]. Astfel, P. Acoff consideră, că sistemul poate fi definit ca orice esență conceptuală sau fizică, care este alcătuită din părți reciproce legate între ele [25, p.145], iar A. Klir este de părerea, că nenumăratele valori, nivelul analizei, raportul dintre valorile și însușirile, ce determină aceste legături - acestea și sunt indicii de bază ai fiecărui sistem, indiferent de faptul din care punct de vedere al disciplinei științifice se definește obiectul ca sistem [26, p.288]. Filosofii contemporani tratează noțiunea de „sistem” ca mulțimea elementelor legate între ele, ce alcătuiește o învățătură integră definită [23, p.401]. Suntem de părerea, că tratările menționate au avut o influență hotărâtoare la elaborarea noțiunii de „sistem” în drept. O astfel de încercare printre primii a făcut-o D. Kerimov, care prin sistem de drept înțelege unirea obiectivă după indicii de conținut a părților de drept, determinate într-o unitate integră, structurală, care posedă o funcționare independentă, stabilă și autonomă. În continuare, tratarea de sistem în cadrul cercetărilor a căpătat dezvoltare în teoria generală a dreptului, precum și în științele juridice de ramură: drept penal, [27, p.7] procesual penal, [28, p.40-42] criminologie, [29, p.30-33] teoria supravegherii de către procuror [30, p.11-14].

Totuși, criminalitatea feminină în RM prezintă un fenomen social de drept independent, care reiese din caracterul ei de sistem, însă sistemul criminal din punct de vedere al caracterului ei științific și autoreglat se referă la sistemele sistematizate inferioare [29, p.31]. Însăși reglementarea ei se înfăptuiește conform legităților interne ale rudimentului social, iar în cazul încetinirii luptei cu sistemul dat, ea începe să se dezvolte după legitățile proprii, care duce la creșterea criminalității, profesionalizarea

și creșterea nivelului recidivului.

Soluționarea problemei criminalității feminine, după părerea noastră, este legată, de evidențierea factorului istoric, legat de personalitatea femeii-infractor. În acest sens s-au format două concepții, „teoria morală”, reprezentanții căreia consideră, că conform naturii sale, femeile sunt mult mai morale decât bărbații [31, p.9]. A doua, constă în faptul, că femeile nicidecum nu sunt mai morale decât bărbații, dar mai degrabă invers. Mult mai acceptabilă este prima concepție, care confirmă egalitatea femeii și a bărbatului, atât în raport social, cât și de drept.

2.4. Aspecte criminologice ale personalității infractorului recidivist. După cum formele pluralității de infracțiuni conform legislației în vigoare sunt concursul, recidiva și pluralitatea intermediară, unii autori consideră că recidivistul nu trebuie considerat mai periculos pentru societate decât autorul unui concurs de infracțiuni deoarece și în cazul acestuia din urmă s-ar putea constata o tendință permanentă spre săvârșirea de infracțiuni, ceea ce face ca o persoană să fie realmente periculoasă pentru societate [32, p.56]. În schimb, se remarcă faptul că recidivistul ar fi „mai vinovat” decât autorul unui concurs de infracțiuni. Pe de altă parte, deși nu este exclus ca și autorul unui concurs de infracțiuni să fi dobândit o „tendință permanentă spre săvârșirea de infracțiuni”, nu trebuie să pierdem din vedere faptul că el și-a desfășurat activitatea în condițiile în care nu a fost sancționat pentru faptele comise, acest lucru putând apărea ca o încurajare în continuarea acesteia. Totodată, recidivistul, deși a suferit o condamnare menită să-i releve caracterul antisocial al comportamentului său și dezaprobarea societății față de acesta, continuă totuși să se manifeste pe linia conduitei anterioare [33, p.23].

Dacă atât concursul de infracțiuni cât și recidiva relevă o perseverență infracțională a autorului, pericolozitatea socială a lui este diferită în cele două situații. Dacă autorul unui concurs de infracțiuni nu a primit nici un avertisment din partea societății înainte de comiterea celei de-a doua fapte, recidivistul a primit un avertisment solemn și irevocabil, concretizat în hotărârea definitivă de condamnare, pe care l-a nesocotit continuându-și activitatea infracțională. Aceasta relevă că sancțiunea pronunțată a fost insuficientă pentru atingerea scopului vizat - reeducarea infractorului - și că, pe cale de consecință, se impune aplicarea unui tratament sancționator mai sever în cazul recidivei [33, p.26]. Prin urmare, pericolozității pe care i-o conferă fâptuitorului activitatea infracțională în materialitatea ei i se adaugă, în cazul recidivistului, pericolul relevat de nesocotirea avertismentului dat de societate și concretizat în hotărârea de condamnare.

Considerăm că studierea principalelor trăsături ale recidivistului e mai ușor de realizat, pornind de la o anumită sistematizare a caracteristicilor personale. Astfel, S. Buzînova propune următorul sistem al caracteristicilor personale, care ar explica conduita personală: 1) sfera necesităților și de motivație; 2) caracterizarea conștiinței spirituale și a celei juridice; 3) pozițiile și legăturile sociale; 4) activitatea socială însemnată. E. Stumbina, la rândul său, relevă că, pentru atingerea scopului studierii practice a personalității recidivistului, poate fi folosită „cea mai simplă schemă”, care constă în următoarele câteva grupuri de caracteristici: a) social-biologice (sex, vârstă, starea sănătății, etc.); b) social-demografice (stare socială, studii, genuri de activitate); c) social-psihologice (calități morale și politice, motivele comiterii infracțiunilor, etc.).

Analizând datele obținute în urma studierii dosarelor personale ale condamnaților

pentru infracțiuni săvârșite în stare de recidivă, precum și a sondajului realizat de către noi în penitenciarul nr. 15 din Cricova, am stabilit următoarele tipuri: ocazional, profesional, persistent-violent, consecvent-deceționat. La elaborarea ei au fost analizate și sistematizate astfel de caracteristici ale recidiviștilor precum: 1) particularitățile moral-psihologice; 2) gradul inadapării sociale; 3) stabilitatea activității infracționale; 4) pericolul social al personalității; 5) motivația și comportamentul infracțional; 6) profesionalismul criminal; 7) tipul și gradul prejudiciabil al infracțiunilor comise; 8) tipul recidivei (specială sau generală); 9) durata perioadei între condamnarea pentru infracțiunea săvârșită anterior și comiterea noii infracțiuni [34, p.18-19].

2.5. Tipologia infractorilor profesioniști. O trăsătură indispensabilă a personalității criminalului profesionist este integrarea în mediul criminal. Proprietățile importante ale personalității criminalului profesionist este integrarea în mediul criminal. Ele țin de apartenența lui la mediul criminal și respectarea regulilor de conduită acceptate aici, formează cunoașterea argoului, a sistemului de protecție și tatuaje.

Examinarea structurii de vârstă a criminalilor profesioniști relevă date surprinzătoare, dar la prima vedere numai. Necesitatea de a poseda un complex ansamblu de cunoștințe, de a căpăta anumite deprinderi și priceperi, perfecționate până la automatism creează impresia că criminalii profesioniști ar trebui să fie de vârstă medie ori mai în etate. În realitate însă conform cercetărilor efectuate, s-a constata că majoritatea criminalilor profesioniști sunt tineri (inclusiv minori) și de vârstă medie. Ponderea covârșitoare o dețin persoanele în vârstă de 19-35 de ani, ei constituind 77% din totalul criminalilor profesioniști. Persoanele a căror îndeletnicire criminală constă în comiterea infracțiunilor de furt, în medie, au vârsta de 29 de ani, indice mai mic în raport cu vârsta medie a tuturor infractorilor (33 de ani). Traficanții cu opere de artă, domeniu în care s-ar părea că se cere un nivel înalt de cunoștințe, sunt în proporție de 96% în vârstă de până la 30 de ani. Aceași vârstă este înregistrată în cazul a 70% dintre cei care au comis acte de furt și tâlhărie cu pătrundere în locuință. Întinerirea contingentului acestor criminali este, însă, un indice al tendințelor negative pe care le înregistrează criminalitatea profesională.

O importanță deosebită la evaluarea stării criminalității profesionale, la studierea cauzelor și condițiilor ei, precum și la elaborarea mijloacelor și metodelor de prevenire o are clasificarea criminalilor profesioniști. Criminologul S. Inșacov a elaborat următoarea clasificare a criminalilor profesioniști după caracterul activității criminale și gradul pericolului social al infracțiunilor pe care se specializează ei: a) tipul extrem de periculos (extorcatarii, ucigașii profesioniști etc.); b) tipul deosebit de periculos (persoanele specializate pe atacuri tâlhărești, jafuri, întreținătorii speluncilor, traficanții de armament și substanțe narcotice etc.); c) tipul periculos (hoții de automobile, hoții de buzunare, escrocii etc.). această clasificare ne indică care probleme urmează a fi considerate imediate și de mare urgență, la soluționarea cărora urmează să fie concentrate eforturile în vederea combaterii criminalității profesionale [35, p.234].

Cu privire la existența și caracterul legăturilor din mediul criminal putem evidenția: 1) criminali profesioniști care activează de sine stătător și nu mențin careva legături cu alți infractori; 2) criminali profesioniști care activează de sine stătător, clar care mențin legături cu mediul criminal în vederea asigurării activității criminale, tănuirii infracțiunilor, realizării bunurilor furate; 3) criminali profesioniști ce comit

infracțiuni în cadrul unui grup organizat, în care rolurile sunt distribuite din timp; 4) autoritățile criminale - nucleul mediului criminal.

2.6. *Personalitatea criminalului în serie.* Crima nu se produce întotdeauna într-o stare de totală libertate mintală, ea corespunzând, deseori, în cazul criminalilor în serie, unei stări de dezechilibru psihic. Nici educația, nici subtilitatea spiritului, nici inteligența nu mai pot face atunci nimic. Pentru acest motiv, nu putem nega existența deopotrivă a unor stări atât de desperate ca acelea de inteligență, intelectualitate și crimă [36, p.228].

Bradipsihia și perseverența epileptică, în contrast cu impulsivitatea explozivă și dispozițiile labile, produc adevărate crize acute de discontrol comportamental, iar stagnarea gândirii și staza psihică fac pe epileptic să țină minte pentru mult timp, faptele la care a fost expus și să se răzbune tardiv, fapt ce evocă rolul victimei în comportamentul epileptic [37, p.142-144]. Referindu-se la comportamentul delictual psihopat, V. Dragomirescu, consideră definitiv din punct de vedere criminologic specificul de agresivitate propriu acești criminali [38, p.58]. În spatele aparențe de normalitate se ascunde deseori un complex de inferioritate sexuală.

Profesorul Schulze, cel care l-a examinat pe Haarman, a precizat că el era conștient de urmările faptelor sale, care nu era altceva decât un copil, la care dezvoltarea creierului nu a urmat pe aceea a trupului și nu a depășit nivelul întâlnit la un copil de zece ani. Aproape analfabet datorită lenei, dar inteligent, șiret și pervers, el a păstrat caracteristicile vârstei infantile - cruzimea instinctivă, gustul distrugerii, insensibilitatea în fața suferinței altuia, pentru că el nu poate concepe ceea ce simte. Confabulator, el trăia într-o lume închisă, fără contact cu realitatea. Iubirea de sine este urmarea unei nevoi puternice și puerile de alintare, cu o amprentă infantilă de sensibilitate în sfârșit, tot de la copil avea și vanitatea, dorința de a fi cunoscut, temut și apreciat totodată pentru marile sale fapte imaginare. Lui nu-i plăcea să stea pe banca acuzaților, gustând celebritatea pe care i-o aducea propriul proces. Comportamentul lui era rezultatul frustrărilor pe care le-a simțit în timpul copilăriei, a carenței afective de care a suferit prin moartea mamei, simțind, de asemenea, nevoia maladivă de a fi admirat, de a ieși în evidență. Își imagina propria execuție ca pe un spectacol grandios în piață, în fața unui public numeros, iar scena finală să fie descrisă în toate jurnalele, filmată și proiectată pe toate ecranele din lume. Și-a compus singur propriul epitafor: „Aici zace Haarman, cel mai mare criminal...” [39, p.202]. În final, nu se poate să nu ne punem întrebarea: cum a fost posibil ca atâtea femei (13 la număr) să-și pună casa și patul la dispoziția unui necunoscut, tocmai într-un moment în care toate femeile din Boston era pradă terorii exercitate de „Strangulator”. Faptul trebuie să atragă atenția, pentru că exista și teoria potrivit căreia unele crime sunt favorizate sau chiar provocate de atitudinea victimelor [40].

Fiecare boala psihică produce deformări comportamentale grave specifice și care se reflectă în comportamentul ucigașului în serie. Concluzionând, putem susține că principalele trăsături ale comportamentului criminal, care ies în evidență în cazul ucigașilor în serie sunt: egocentrismul, labilitatea, agresivitatea și indiferența afectivă.

3. Personalitatea infractorului și prevenirea infracțiunilor cuprinde, din punct de vedere structural, 4 paragrafe.

3.1. *Personalitatea infractorului - obiect al prevenirii infracțiunilor.* Fiecare din trăsăturile și calitățile persoanei influențează asupra personalității sale. Adunându-se

pe parcursul vieții, împreună ele formează caracterul persoanei. Caracterul nu poate fi considerat, într-o măsură deplină ca fiind înăscut, cu toate că are legătură cu particularitățile genetice ale individului, el se formează, în special, în procesul vieții și activității omului, în anumite condiții sociale. Psihologul S. Rubinștein spunea că „omul singur participă la formarea caracterului său. Nu există nimic mai absurd și fals ca îndreptățirea faptelor rele ale persoanei, făcând trimitere la caracterul său dificil, ca și cum caracterul ar fi ceva înăscut și predeterminat în mod fatal. Persoana participă la formarea caracterului său și singura poartă răspundere pentru ea” [41, p.187].

Privarea persoanei de libertate și izolarea ei socială este un factor puternic care contribuie la modificarea comportamentului acesteia. Psihicul fiecărei persoane reacționează în mod diferit la schimbările în cauză. Pot fi evidențiate simptomele psihologice de bază ale comportamentului persoanei în aceste situații extrem de încordate și stresante. Aflarea în penitenciar, în mod inevitabil, este însoțită de ruperea bruscă a mersului obișnuit al vieții, despărțirea individului de rude, de persoanele apropiate, ani sortiți unei vieți grele. De asemenea, adaptarea la condițiile penitenciarului se complică din cauza unor astfel de fenomene cum ar fi: conflictele interpersonale frecvente, atitudinea răuvoitoare a anturajului, brutalitatea tratamentului, condițiile precare de trai, subcultura criminală, presiunile permanente din partea personalului și a liderilor de grup. Totodată, la deținut se acutizează și defectele sale personale. Primele 2-3 luni este perioada adaptării inițiale care se deosebește printr-o stare psihică deosebit de încordată a condamnatului. În această perioadă are loc ruina dureroasă a stereotipurilor de viață, se reduce brusc satisfacerea necesităților obișnuite, este foarte sensibil la ostilitatea noului micromediu, deseori apar stări emoționale de conflict. Simțul disperării devine drept fundal negativ permanent al conștiinței persoanei.

În literatura criminologică națională și străină sunt utilizate un șir de noțiuni și concepte orientate spre diminuarea criminalității, cum ar fi: „politică penală”; „lupta cu criminalitatea”; „contracurarea criminalității”; „preîntâmpinarea criminalității”; „profilaxia criminalității”; chiar „războiul cu criminalitatea” etc. Cel mai larg pare a fi termenul de „politică penală”, desigur, termen diferit de „politică” în sensul conducerii statului. Nu se cunoaște cine pentru prima dată a utilizat noțiunea de „politică penală”, dar în anul 1804 filosoful german L. Feuerbach îl folosea pe larg pentru a defini unele concepte ale dreptului penal. Acest termen era utilizat în Rusia în sec. XIX de către Ciubinski, Foinițki, Piontkovski, ca în perioada contemporană să fie preluat de Cudreavțev, Babaev, Minikovski, Daghel, Dolgova. Ei menționează că „politica penală este parte componentă a politicii generale a statului, care, alături de politica economică, socială, culturală, are drept scop coordonarea activității organelor de luptă împotriva criminalității...” [42, p.178].

Noțiunea de „politică penală” poate fi privită în două sensuri: 1) în sens larg (prin care se înțelege ansamblul măsurilor îndreptate spre diminuarea criminalității (juridice, economice, sociale etc.) și, 2) în sens restrâns (care presupune prezența doar a măsurilor juridice, axate pe activitatea nemijlocită a organelor de drept).

Noi suntem de părere că lupta împotriva criminalității trebuie organizată în toate planurile acceptând astfel sensul larg al noțiunii de politică penală. În argumentarea acestei poziții susținem că cercetarea criminologică este un proces ce necesită studiarea legiților apariției și dezvoltării acestui fenomen social negativ -

criminalitatea; a cauzelor și condițiilor (sociale, economice, demografice, culturale, politice etc.) apariției fenomenului; locului și rolului în acest proces a personalității infractorului, ca să fie elaborate programe optime de prevenire a criminalității.

3.2. *Prevenirea infracțiunilor pe baza clasificărilor și tipologiilor infractorilor.* Un rol important în prevenirea criminalității în rândul minorilor o are educația din familie, însă, dacă ea ar avea vreo influență, aceasta ar putea exista numai în epoca copilăriei, a formării caracterului și nu după formarea acestuia. Educația poate modifica instinctele primare, înăbușind și slăbind, dar nicidecum distrugând instinctele perverse, acestea rămânând pentru totdeauna în psihicul omului. Drept dovadă se invocă cazul copiilor de culoare, instruiți în Europa, care reîntorcându-se în țara lor, cu scopul de ai civiliza pe compatrioți, recad în viața primitivă, uitând atât gramatica, cât și buna educație, redevenind sălbatici ca părinții lor, pe care nici nu i-au recunoscut [16, p.595].

În context, învățarea comportamentului deviant (prima propoziție) începe prin transmiterea și imitarea tehnicilor și atitudinilor deviante (a patra propoziție) într-un proces de comunicare cu alte persoane (a doua propoziție). Sunt grupuri, spre exemplu, copiii străzii, unde aceste principii se verifică în mod continuu. Procesul este următorul: apartenența la un grup de delincvenți, învățarea atitudinilor și tehnicilor delincvente. Conform ei, la originea învățării tehnicilor și atitudinilor deviante și a delincvenței, se află apartenența la un grup deviant.

În condițiile legislației imperfecte și a practicii incorect aplicabile este clar că crește rolul organizațiilor criminale și influența acestora asupra situației criminogene și a criminalității femeilor în parte [43, p.35]. De aceea, femeile tot mai des sunt implicate în așa tipuri de activități.

3.3. *Asistența socială, psihologică și medicală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni și măsurile de prevenire a infracțiunilor cu impact asupra mediului social.* Ajutorarea persoanelor aflate în situații problematice are la bază principiul solidarității și presupune evaluarea trebuințelor asistatului [44, p.75]. În acest scop Parlamentul RM a adoptat la 28 mai 1999 *Strategia de reformă a sistemului de asistență socială*. O confuzie frecventă se face între persoanele sărace și cele vulnerabile. Persoanele cu dezabilități, dependenții de drog și alcool, cei cu HIV/SIDA, victimele violenței provin adeseori din familii cu un nivel de trai decent, dar au nevoie de servicii de asistență socială oferite de profesioniști. Limitarea domeniului asistenței sociale de către cei neavizați, în mod eronat, la oferirea de ajutoare în bani conduce, adesea, la desconsiderarea funcționarilor publici ce activează în asistența socială, competențele lor reducându-le la rolul de birocrăți care verifică dosare și fac anchete sociale.

Dacă în domeniul ocrotirii instituționalizate a copiilor au fost făcute un șir de studii și evaluări, atunci instituționalizarea persoanelor vârstnice și cu dezabilități nu este studiată și evident, nu se realizează scopul integrării lor în societate. ca mecanism de suport se propune dezvoltarea și diversificarea serviciilor sociale, ceea ce permite menținerea persoanelor cu probleme în localitate. reintegrarea beneficiarilor asistenței sociale în societate necesită multe investiții, însă trebuie să găsim și alte forme de îngrijire a lor, evitând menținerea lor în instituții mari și izolate de societate.

Asistența socială urmează să fie promovată ca o politică socială a statului și administrată de un organ central de specialitate, iar în plan teritorial, de serviciile lui descentralizate și de autoritățile administrației publice locale, în colaborare cu alte organizații neguvernamentale, de caritate, religioase, precum și cu persoane

particulare. În domeniul asigurării egalității de șanse între femei și bărbați, prevenirii și combaterii violenței în familie, a traficului de ființe umane, asistența socială promovează valorile familiale axate pe înțelegerea și înțelegerea membrilor de familie; elaborează proiecte de acte legislative și normative ce țin de domeniul egalității de șanse între femei și bărbați, prevenirii și combaterii violenței în familie și traficului de ființe umane; monitorizează realizarea prevederilor legislației, elaborează și aprobă standardele de calitate pentru toate tipurile de servicii sociale adresate victimelor violenței în familie și traficului de ființe umane; efectuează studii referitor la fenomenele violenței în familie și traficului de ființe umane și formulează propuneri privind protecția socială a victimelor și reintegrarea lor în societate; înaintează propuneri privind dezvoltarea sistemului național de servicii adresate atât victimelor violenței în familie, cât și agresorilor, precum și victimelor traficului de ființe umane; coordonează, în comun cu autoritățile, cu organismele internaționale și organizațiile neguvernamentale, realizarea programelor sociale în domeniile de referință; creează și dezvoltă parteneriate sociale, în scopul prevenirii și combaterii violenței în familie, traficului de ființe umane și a asigurării egalității de șanse; elaborează rapoarte privind respectarea prevederilor *Convenției asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei* etc.

Reieșind din aceste considerente, crearea unui sistem de asistență socială eficient și transparent trebuie să devină o direcție prioritară a perfecționării politicii sociale.

Actualmente, sistemul asistenței sociale nu constituie un sistem de suport social și individual complex de tip financiar și servicii specializate pentru nevoile concrete ale indivizilor pentru a-i ajuta să se „debaraseze” de sărăcie și să evite excluderea socială, oferirea de suport persoanelor pentru perioadele de criză și dezvoltarea mecanismelor de refacere a capacităților de reintegrare, recuperare a celor în dificultate. Astfel, în cadrul unei viziuni integrate de tip multidisciplinar, se va putea da un răspuns corespunzător nevoilor specifice a celor aflați în dificultate, ținându-se seama de structura concretă, de tip integrativ, a necesităților fundamentale ale individului.

Considerăm că ar fi necesară acordarea unei asistențe specializate deținuților asigurată de o echipă interdisciplinară formată din psihologi, sociologi, consilieri pe probleme educaționale și consilieri juridici. S-ar impune consilierea educațională și psihologică atât la nivel individual, cât și de grup, prin abordarea unor activități care să ofere deținuților o viziune obiectivă asupra vieții și realității, acceptarea trecutului, atât de necesare producerii unor schimbări identitare autentice.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

1. Investigațiile efectuate au permis să soluționăm problema științifică înaintată, prin elaborarea unui concept asupra personalității infractorului și tipologiilor lui, contribuind la completarea cercetărilor criminologice în această materie, în vederea realizării eficiente a activității prin măsuri speciale și individuale de prevenire și combatere a infracționalismului. Dezvăluind, esența și conținutul, proprietățile fundamentale, legitățile existenței și tendințele de dezvoltare a personalității infractorului, putem elabora măsurile vizând combaterea criminalității. Pentru a elabora modalități eficiente de contracarare a infracționalismului este necesar de a trata infractorul din punct de vedere analitico-sociologic cu scopul de a proteja interesele vitale ale omului, societății și statului.

2. Cercetarea personalității infractorului presupune o analiză complexă, care trebuie axată pe ramurile normative ale problemei infracționalității. Studiile efectuate reflectă destul de vag existența stărilor latente sau pre-infracționale ale infractorului precum: alcoolismul, narcomania, huliganismul, vagabondajul, etc., care favorizează apariția criminalității. Pentru a combate aceste stări, considerăm că este necesară reglementarea penală și, în același timp, abordarea lor din perspectiva individualizării pedepsei, a stabilirii liberării de răspundere și pedeapsă penală ce ar permite analiza personalității infractorului în dinamică, până la comiterea infracțiunii și ulterior în timpul suportării răspunderii penale.

3. Cauzele ce duc la motivația criminală sunt strict individuale, ele reprezintă un generator de decizii și fapte infracționale constituind un mecanism al forului intrinsec ce se formează din scopuri, motive, necesități, metode de realizare, adoptare de decizii, din corectarea, dinamică a activității infracționale.

4. Abordările propriu-zise expuse în teză fac unele pronosticuri în dependență de tipul de personalitate a infractorului și modelarea lui în dependență de profilaxia respectivă. Putem în mod cert observa atât personalitatea criminală a infractorului, cât și evoluția restructurării și resocializării sale.

5. Reprezentarea grafică a fenomenului personalității infractorului trebuie scoasă în relief prin adaptarea în mod individual a unor serii de caracteristici unice și generice pentru examinarea inițială, care presupune asistență, nu doar constrângere, un lucru meticolos și amplu ce ar fi de o competență organică a structurilor de stat, dar, totodată, și ale societății civile.

6. Tipologia personalității infractorului ocupă un rol esențial atât în criminologie cât și în alte științe juridice ca criminalistica, știința penitenciară, dreptul procesul. În dependență de ea se poate crea un sistem de măsuri de prevenire individuală și de readaptare și resocializare adecvată a infractorului.

7. Criteriile de delimitare a infractorilor în tipologii, trebuie efectuate reieșind din doi factori: a) gradul prejudiciabil al infractorilor; și, b) caracterul infracțiunilor comise. Ele trebuie să devină fundamentul clasificării și tipologiilor propuse de dreptul penal și execuțional penal, de psihologia judiciară. Examinând problema clasificărilor categoriilor de infractori și a tipologiilor acestora constatăm că doctrina este foarte controversă și neunivocă în aprecierea personalității infractorului.

8. Clasificarea ce împarte infractorii în: minori, femei, din cadrul penitenciarului, recidiviști și criminali în serie, implică prin sine câteva criterii necesare unei tipologii unde, de fiecare dată, coexistă trei criterii: subiectiv, obiectiv, legal, categorie socială (genul, vârsta) și starea psiho-psihiatrică. În privința infractorilor din penitenciare este necesar de a marca acele criterii ce au scopul readaptării, resocializării lor după ispășirea pedepselor în instituțiile penitenciare.

9. Am stabilit o serie de condiții și aprecieri care relevă problema personalității infractorului și am scos la iveală patru condiții forte ce stau la baza studiului nostru: a) criterii de identificare și individualizare la nivelul fiecărui tip de personalitate criminală; b) descoperirea nucleului individual care să denote într-un mod univoc caracterele individuale; c) personalitatea trebuie observată într-un context de factori intrinseci și extrinseci, precum și prin natura sa generică, biologică, socială și psihologică, într-un context micro și macro-social; d) personalitatea posedă un aspect

statornic de rezistență, dar și de schimbare în dinamică în rezultatul confruntărilor cu diferite situații sociale.

10. Infrațiunile imprudente pot fi săvârșite atât de infractorii profesioniști cât și de recidiviști. Compromisul ce ține de aprecierea noțiunilor rezidă din evaluarea personalității infractorului în general, iar tipul de criminal, în mod special. De aceea, gradul de pericol social ca un criteriu de categorisire a infractorilor nu trebuie să fie privit în mod univoc și unilateral. Infrațiunile întâmplătoare au un anumit grad de conștientizare a ilegalității penale ce stau la baza unor aspecte legate de orientarea, de predispoziția din partea infractorului.

11. În teză sunt remarcate și demonstrate aspecte privind influența profilacticii individuale asupra criminalului. Pedepsele adecvate și extinderea, individualizarea măsurilor de siguranță și a celor publice de corectare și reeducare a infractorului sunt modurile cele mai sigure de prevenire a infraționismului.

12. Organele statale ce sunt implicate în prevenirea criminalității trebuie să elaboreze și să realizeze o strategie națională de prevenire a criminalității axată pe dezvoltarea socială. Statului îi revine rolul esențial în coordonarea acestor acțiuni atât la nivel național, cât și local. Obiectivele și recomandările ce rezultă din ea ar putea fi soluții în prevenirea criminalității: elaborarea unor programe speciale de prevenție a criminalității; efectuarea studiilor în acest domeniu; munca asiduă în vederea informării și educării publicului; formarea specialiștilor ce cunosc programele de prevenire a criminalității; organizarea unui centru specializat de documentare în această privință; deschiderea unui fond de investiții axat pe prevenirea criminalității; organizarea unei fundații pentru prevenirea criminalității.

13. Modalitățile propuse pentru prevenirea criminalității, pun în raport problema drepturilor, libertăților și responsabilităților individuale ale omului cu necesitatea de a proteja populația în general, mai ales, minorii. Pentru aceasta sunt necesare reglementări juridice riguroase și prezentarea distinctă a principiilor care favorizează acțiunile prioritare. Specialiștii în domeniu pot interveni de fiecare dată când este necesar cu soluții în prevenirea delicvenței bazându-se pe rezultatele cercetărilor științifice.

14. Modificarea și îmbunătățirea legislației reprezintă premisa necesară, însă ea nu este suficientă pentru întărirea stării de legalitate. Responsabilii de politici penale și cercetătorii-criminologi se implică în căutarea unor soluții de prevenire și combatere a criminalității profesionale, însă pentru aceasta este necesar de a avea o legislație adecvată, statistici uniforme, o reflectare obiectivă în mass-media a acestui fenomen social, o evaluare exactă a necesităților sociale.

Reieșind din concluziile de mai sus, putem propune următoarele **recomandări**:

1. Înființarea unei publicații de criminologie care ar fi accesibilă specialiștilor în domeniu cu privire la problematica complexă pe care o implică activitatea de combatere și prevenire a criminalității pentru că actualmente, RM este una dintre puținele state fără potențial criminologic, unde nu se efectuează investigații fundamentale în domeniul criminologiei, unde nu activează nici un centru de investigații criminologice (cu excepția *Asociației Independente de Criminologie a RM*), unde nici un proiect de lege nu este supus unei expertize criminologice.

2. Considerăm vitală crearea unei ramuri sau subramuri a criminologiei - personologia criminală - știință interdisciplinară criminologico-penală care va avea ca

obiect de studiu personalitatea infractorului, care va acumula experiența metodologică, teoretică și empirică în acest domeniu.

3. Comiterea de infracțiuni sub formă de îndeletnicire, ar putea fi inclusă în calitate de circumstanță agravantă a unui punct suplimentar ce trebuie plasat în unele articole ale *Părții speciale a CP al RM* în calitate de semn calificativ.

4. Recomandăm să fie modificată procedura procesual-penală de acumulare și fixare a probelor în vederea lărgirii posibilităților obținute prin activitatea operativă de investigații.

5. Din cauza că actualmente nu există un cadru instituțional ce ar lupta împotriva criminalității profesionale, ar fi binevenit ca el să fie creat pe motiv că deși există unele instituții menite să contracareze acest fenomen social, fiecare structură își desfășoară activitatea în mod individual, concurând între ele, fără a coopera în această activitate.

6. Este firesc, ca în RM să fie creat un organ interdepartamental care să fie constituit atât din polițiști, finanțiști, procurori, cât și din avocați ce ar conlucra împreună în vederea contracarării fără restricții a fenomenului infracțional, făcând astfel ordine în această sferă. În acest sens, este necesar de a realiza instituționalizarea suplimentară a unor norme juridico-penale separate, îndreptate spre lichidarea activităților infracționale ce țin de specializarea criminalității profesionale.

7. Fondarea unei *Societăți Naționale de Victimologie* ar putea aduce avantaje în activitatea de protecție a victimelor infracțiunilor, care va coordona activitatea științifică și practică din domeniul protecției victimelor, inclusiv cea a prevenirii victimologice, ce ar asigura colaborarea victimologilor din RM cu *Societatea Internațională de Victimologie*, cu societățile de victimologie din statele vecine, cu alte structuri internaționale și regionale specializate în problemele respective.

Planul de cercetare de perspectivă. Considerăm oportun, reieșind din studiul realizat asupra personalității infractorului din punct de vedere criminologic, trasarea unui plan de cercetări de perspectivă, în particular:

- Cercetarea științifică a metodelor de formare a personalității infractorului.
- Evaluarea și promovarea unor pronosticuri criminologice în raport cu indicele personalității infractorului.
- Studierea complexă a corelației între personalitatea infractorului și subiectul activ al infracțiunii.

BIBLIOGRAFIE

1. Bujor, V.; Bejan, O. Cu privire la esența și pericolul social al criminalității. În: Revista de criminologie, drept penal și criminalistică, nr. 1-2, 2004, p. 5-12.
2. Gladchi, Gh. Criminologie generală. Chișinău: Ed. Muzeum, 2001. 312 p.
3. Gladchi, Gh. Cercetarea cauzelor și condițiilor infracțiunii - direcție prioritară a criminologiei. În: Revista națională de drept, 2000, nr. 8, p. 93-102.
4. Ciobanu, I. Factorii ereditari (antropologici) ai criminalității. În: Revista Națională de Drept, Nr. 6, 2006, p. 153-161.
5. Ciobanu, I. Criminalitatea organizată la nivel transnațional și unele forme de manifestare în Republica Moldova. Chișinău: Ed: Museum, 2001. 158 p.
6. Clemmer, D. The prison community. Boston: Christopher, 1940. 367 p.

7. Clerck, Ju. Essai sur la personalite morale de recidiviste In: Cahiers de Criminologie et de pathologie sociale no 5, 1974, ecole de Criminologie, faculte de droit Universdite catholique de Louvain, p. 39-57.
8. Еникеев, М.И. Основы общей и юридической психологий. Учеб. для вузов. Москва: Изд-во «Юрист», 1996. 631 p.
9. Криминология. Под ред. В.И.Кудрявцева, В.Е.Эминова. Москва: Юрист, 1999. 678 p.
10. Furstenberg, F. Fear of crime and it effect on citizen behavoir. In: Biderman, A. (Ed.), Crime and Justice, New York; Justice Institute, p. 52-65.
11. Păvăleanu, V. Drept procesual penal. București: Ed. Lumina-Lex, 1982. 234 p.
12. Rămureanu, V. Reprezentarea învinuitului și inculpatului în faza urmăririi penale și a judecății în primă instanță. În: Revista Română de Drept, 1973, nr. 3, p 65-78.
13. Tănăsescu, I.; Tănăsescu, C.; Tănăsescu, G. Criminologie: agresiologie: victimologie: detentologie. București: Ed. ALL BECK, 2003. 282 p.
14. Allport, G. Structura și dezvoltarea personalității. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1991. 245 p.
15. Adler, A. Cunoașterea omului. București: Ed. Științifică, 1994. 320 p.
16. Neveanu-Popescu, P. Dicționar de psihologie. București: Ed. „Albatros”, 1978. 888 p.
17. Oancea, C. Drept penal. București: Ed. Didactică și pedagogică, 1991. 309 p.
18. Линик, Г.И.; Кочеткова, П.В. Женская преступность: жены перед лицом уголовного суда. Минск: Юридическая литература, 1997. 576 p.
19. Алексеев, А.И. Криминология. Учебное пособие. Москва: Зерцало-М, 2001. 577 p.
20. Гуров, А. Красная мафия. Москва: Самоцвет: Коммерческий вестник, 1995. 354 p.
21. Bujor, V.; Pop, O. Cauzalitatea în criminologie. Timișoara: Ed. Mirton, 2002. 42 p.
22. Camplong, L. Pauvres en France, ed. Hatier. Paris, 1992. 78 p.
23. Carcelea, V. Filozofie: man. pentru instit. superioare de învăț. Ed. a 5-a revăzută și substanțial adăugită. Chișinău: Ed. Arc, 2013. 492 p.
24. Бородин, С. В. Борьба с преступностью: теоретическая модель комплексной программы. Москва, 1990, p. 13-15.
25. Акофф, Р.Л. Системы организации и международные исследования. În: Исследование по общей теории систем. Москва: Прогресс, 1969, p. 143-164.
26. Клир, И. Абстрактное понятие системы как методологическое средство. În: Исследования по общей теории систем. Москва: Прогресс, 1969, p. 287-319.
27. Кудрявцев, В.Н. Личность преступника. Москва: Юрид. литература, 1971. 356 p.
28. Кузнецова, Н.Ф. Криминология. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1994. 415 p.
29. Криминология. Учебник. Под ред. Н.Ф. Кузнецовой и Г.М. Миньковского. Москва: БЕК, 1998. 566 p.
30. Танасевич, В.Г. К теоретическим основам разработки мер предупреждения преступлений. În: Советское государство и право, 1964, № 6, p. 27-35.

31. Иншаков, С.М. Зарубежная криминология. Москва: Изд. группа ИНФРА. М-НОРМА, 1997. 374 p.
32. Pașca, V. Măsurile de siguranță - sancțiuni penale. București: Ed. Lumina Lex, 1998. 288 p.
33. Bujor, V.; Bejan, O. Criminalitatea recidiviștilor. Lecție. Chișinău: Ed. Lyceum, 1998. 35 p.
34. Rădulescu, S. Devianță, criminalitate și patologie socială. București: Ed. Lumina Lex, 1999. 288 p.
35. Иншаков, С. М. Криминология. Москва: Юриспруденция, 2000. 432 p.
36. Suchy, O. Personalitatea infractorului recidivist/,probleme actuale în cercetarea criminologică cehoslovacă. Praga, 1983. 218 p.
37. Farrington, D.P. Crime and physical health: Illnesses, injuries, accidents and offending in the Cambridge Study. In: Criminal Behavior and Mental Health, 1995, p. 125-147.
38. Donedei de Vabres, H. Traite elementaire de droit criminel et de legislațion penale compareet. Paris: Sirey, 1947.
39. Margaret, S. Wilson; Gabriel, Tarde. Journal of criminal law, 1954, vol. 45, nr.1.
40. Berliba, V. Impactul legislației penale speciale asupra detenției. În: Noua legislație penală și procesual penală (Realizări si controverse. Impactul asupra detenției). Chișinău, 2007, p. 85-141.
41. Dafinoiu, I. Personalitatea. Metode calitative de abordare: Observația și interviul. Iași: Ed. Polirom, 2002. 248 p.
42. Герцензон А.А. Введение в советскую криминологию. Москва: Юрид. литература, 1965. 227 p.
43. Алексеев, А.И.; Сахаров, А. Причины преступлений и их устранение органами внутренних дел. Москва: Изд-во МВШМ МВД РФ, 1982. 48 p.
44. Lipadat, Gh. Particularitățile de ispășire a pedepsei privațiunii de libertate în perioada de tranziție, în Rolul pedepsei în societatea de tranziție În: Conferința științifico-practică internațională, 14,15 februarie 2002. Chișinău, 2002, p. 111-116.
45. Zeca I.C. Influența și confluența factorilor biologici la formarea personalității infractorului. În: Revista de studii și cercetări juridice, 2009, №3-4, p. 133-140.
46. Zeca I.C. (în coautorat) Particularitățile psihologice (psihiatrice) ale personalității infractorului. În: Revista de studii și cercetări juridice, 2009, №1-2, p. 97-110.
47. Zeca I.C. Abordări asupra personalității infractorului cu referire la criminalitatea penitenciară. În: Caietul științific 5/2011 – Sesiune de comunicări științifice, 29-30 octombrie 2011. Chișinău: IȘARM, 2012, p. 574-584.
48. Zeca I.C. Particularitățile sociale ale personalității infractorului. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale *Reformele cadrului legal și instituțional din Republica Moldova prin prisma practicilor europene*. Chișinău: USEM, ICESD, IISD al AȘM, 2010, p. 194-205.

ADNOTARE

ZECA Ionela Cerasela, „PERSONALITATEA INFRACTORULUI: ASPECTE CRIMINOLOGICE”. Teză de doctor în drept la specialitatea științifică 554.02 -Criminologie. Chișinău, 2015

Structura tezei: introducere, 3 compartimente, concluzii generale și recomandări, 3 anexe, bibliografia compusă din 441 titluri, 156 pagini text de bază. Rezultatele sunt publicate în 7 lucrări științifice.

Cuvinte cheie: personalitate, tipologia infractorului, criminalitatea minorilor, personalitatea femeii infractor, personalitatea infractorului recidivist, criminalitatea penitenciară, criminalitatea profesionistă, personalitatea criminalului în serie, prevenirea individuală a infracțiunilor.

Domeniul de studiu. Teza aparține domeniului criminologiei, dreptului penal, în special, părții lui generale, psihologiei judiciare. **Scopul lucrării** constă în fundamentarea unui concept de natură criminologică a personalității infractorului din perspectiva unor tipologii pentru efectuarea unei caracterizări a tuturor aspectelor ei prin cunoașterea totalității însușirilor sociale, a trăsăturilor individuale ale infractorului și rolul acestora în elaborarea măsurilor de prevenire a infracțiunilor. **Obiectivele lucrării:** analiza studiilor de referință privind aspectele criminologice ale personalității infractorului elaborate în spațiul românesc și alte state din perspectiva luptei și elaborarea măsurilor de prevenire individuală a infracțiunilor; clasificarea tipurilor personalității infractorilor, inclusiv și în RM; elucidarea conceptului asigurării informaționale și a metodelor teoretico-aplicative a prevenirii criminalității și a modelului preventiv al doctrinei apărării sociale; cercetarea prevenirii infracțiunilor pe baza clasificărilor și tipologiilor infractorilor.

Noutatea și originalitatea științifică constă în elaborarea conceptului personalității infractorului ca obiect al prevenirii infracțiunilor pe baza tratării criminologice complexe a personalității infractorului și a tipologiei acesteia, în vederea eficientizării prevenirii și contracarării infracțiunilor și criminalității. S-a încercat a pune piatra de temelie a unei noi ramuri sau sub-ramuri din studiile criminologice intitulată personologia criminală, care are menirea să abordeze contextul respectiv al personalității infractorului în mod complex fundat pe pronosticarea și statistica judiciară pe baza factorilor obiectivi și subiectivi pentru a corela și favoriza politica penală a statului în combaterea și contracararea fenomenului infracțional. *Problema științifică importantă soluționată* rezidă în abordarea criminologică complexă a personalității infractorului și tipologiilor caracteristice acesteia ca obiect al prevenirii infracțiunilor, în vederea elaborării, promovării și realizării unor măsuri eficiente de prevenire generală, specială și individuală a infracționalismului.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării consistă în faptul că rezultatele investigației pot servi drept punct de reper pentru stabilirea mai riguroasă și aprecierea adecvată a motivației diferitor categorii de infractori văzuți prin prisma unei tipologiei apreciată prin intermediul unor aspecte subiective și obiective și o abordare socială complexă, corelată interdisciplinar pentru o mai bună profilaxie, prevenire individuală și resocializare a diferitor tipuri de personalități infracționale.

Implementarea rezultatelor științifice. Lucrarea constituie un punct de reper atât în activitatea didactică, cât și în cea practică a juriștilor preocupați de instituția personalității infractorului.

РЕЗЮМЕ

ЗЕКА Ионела-Черасела, „ЛИЧНОСТЬ ПРЕСТУПНИКА: КРИМИНО-ЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ”, кандидатская диссертация по праву, по специальности 554.02 – Криминология. Кишинэу, 2015.

Структура диссертации: Она включает введение, три главы, выводы и рекомендации, 3 приложения, библиография, которая состоит из 441 названий, 156 страниц основного текста. Результаты опубликованы в 7 научных работах.

Ключевые слова: личность, типология преступников, преступность несовершеннолетних, личность женской преступности, личность преступника рецидивиста, тюремная преступность, профессиональная преступность, личность серийного преступника, индивидуальное предупреждение правонарушений.

Область исследования. Работа относится к криминологии, уголовному праву, в особенности к ее общей части, к юридической психологии. **Цель работы** - обосновании целостной концепции личности преступника с точки зрения криминологии, создания типологии для осуществления характеристики всех ее аспектов через познание всех социальных и индивидуальных черт преступника и их роль в предупреждении преступности. **Задачи:** анализ работ касающихся криминологических аспектов личности преступника изданных в Республики Молдова, Румынии и в других государствах с точки зрения борьбы и создания мер для предупреждения преступности, классификации типов преступников, включительно и в Республики Молдова; выявить концепцию, ее информационное обеспечение и теоретическо-применительные методы предупреждения преступности на основе доктрины социальной защиты; исследовать проблемы предупреждения совершения преступлений на основе классификации и типологии преступников;

Новизна и научная оригинальность диссертации состоит в разработке концепции личности преступника как предмета предотвращения правонарушений на основе комплексной криминологической трактовке личности преступника и его типологии для эффективного предотвращения и борьбы с преступлениями и преступностью. Работа вписывается в ряд немногих исследований такого рода которые относятся к комплексной трактовке аспектов преступной личности и ее типологии; автор пытается обосновать новую отрасль в криминологических исследований, получившее название криминологическая персонология, целью которой - исследовать соответствующий контекст личности преступника комплексно, на основе предвидения и юридической статистики. *Основная научная проблема которая была решена* состоит в разработке комплексной криминологической концепции о личности преступника и его типологии как объекта предупреждения правонарушений в связи с выработкой эффективных мер для выработки общих, индивидуальной и специальных мер против правонарушений.

Теоретическая значимость и прикладное значение работы состоит в том что результаты исследования могут служить для более точного определения и адекватной оценки разных типов преступников через призму их объективных и субъективных аспектов и комплексной социальной трактовки с точки зрения междисциплинарной взаимосвязи, для профилактики и предупреждения индивидуальных правонарушений и ресоциализации различных типов преступников.

Внедрение научных результатов: исследование является основой как для учебной деятельности, так и для юридической практики, связанную с институтом личности преступника.

SUMMARY

ZECA Ionela-Cerasela, „PERSONALITY CRIMINALS: CRIMINOLOGICAL ASPECTS”, PhD Thesis, Specialty 554.02 - Criminogy. Chisinau, 2015

Structure of the thesis: introduction, general conclusions and recommendation, 3 otes, bibliography, which is made of: 441book titles, 156 pages of the actual text. The results are published in 7 scientific works.

Keywords: personality typology of the offender, minors delinquency, personality of the woman offender, recidivist offender personality, crime, delinquency, penitentiary professional killer personality, individual prevention of criminal offences.

Field of study. The thesis is placed in the criminological and criminal field, especially in the judicial psychology. **Purpose.** The aim of the thesis is that of informing a criminological concept nature of the personality of the offender from the perspective of some kind for her characterizations of all aspects through knowledge of all social traits, the offender's individual traits and their role in developing measures to prevent offences. **The objectives of the work** consists in analyzing the reference studies on issues of criminal offender personality developed in Moldova, Romanian and other space States from the perspective of the battle and the development of measures for the prevention of crime; classification of types of personality of criminals, including in Moldova; elucidating the concept of ensuring information and theoretical and applicable methods of prevention of crime and the preventive model of social defence doctrine; cercetarea prevention of crime on the basis of the classifications and patterns of criminals.

Scientific novelty and originality consists of the elaboration of the concept of the personality of the offender as an object of preventing criminal offences on the basis of the treatment of complex personality of the offender and its typology, in order to make the prevention and combating of crime and criminal offences. An attempt was made to put the foundation stone of a new branches or sub-branches criminological studies titled personologia criminal who aims to address the context of the personality of the offender in the complex way of forecasting and founded on judicial statistics on the basis of objective and subjective factors to correlate and promote criminal policy of the State in combating and countering the phenomenon of crime. *The important scientific issue resolved* consists of the criminological approach in the complex offender personality and characteristic patterns as the object of crime prevention, in order to prepare, promote and carry out effective preventive measures, and individual infracționalismului.

The theoretical importance and the applicative value of the thesis consists in the fact that the results of the investigation may serve as a landmark for the establishment of more rigorous and adequate appreciation of the different categories of offenders motivation seen through the prism of a typical and valued by means of subjective and objective aspects and a comprehensive interdisciplinary social, linked to better prevention, individual prevention and re-socialization of various types of criminal personalities.

Implementation of scientific results. This work constitutes a landmark in both the academic activity and the practice of lawyers concerned with institution of criminal personality.

ZECA Ionela-Cerasela

**PERSONALITATEA INFRACTORULUI:
ASPECTE CRIMINOLOGICE**

Specialitatea științifică: 554.02 – Criminologie

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: _____.

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Coli de tipar: _____

Formatul hârtiei 60x80 ¹/₁₆.

Tirajul _____ ex.

Comanda nr. _____.

Centrul Editorial-poligrafic al USM
str. A. Mateevici, 60, Chișinău, MD-2012